

Sygn. akt IV CK 356/04

POSTANOWIENIE

Dnia 15 grudnia 2004 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Gerard Bieniek (przewodniczący)

SSN Iwona Koper (sprawozdawca)

SSA Elżbieta Strelcow

Protokolant Hanna Kamińska

w sprawie z wniosku M.G.

przy uczestnictwie K.G.

o podział majątku dorobkowego,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 15 grudnia 2004 r.,

kasacji uczestnika postępowania

od postanowienia Sądu Okręgowego w T.

z dnia 10 marca 2004 r., sygn. akt [...],

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w T. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w G. postanowieniem z dnia 8 października 2003 r. ustalił, że w skład majątku dorobkowego byłych małżonków M. i K.G., o łącznej wartości 585.000 zł wchodzi:

- 1/ spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego w G. przy ul. T. wraz z wkładem budowlanym oraz pozostałymi wierzytelnościami związanymi z tym wkładem o wartości 40.000 zł,
- 2/ wyposażenie mieszkania spółdzielczego o wartości 3.000 zł,
- 3/ równowartość samochodu osobowego Mercedes - Benz w kwocie 3.000 zł,
- 4/ wierzytelność z tytułu nakładów uczestnika na nieruchomość w G. przy ul. M. w kwocie 51.000 zł,
- 5/ zabudowana domem wielorodzinnym nieruchomość w G. przy ul. R. o wartości 488.000 zł.

Sąd dokonał podziału tego majątku w ten sposób, że spośród wymienionych składników majątku, przyznał wnioskodawczyni M.G. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego wraz z wkładem i pozostałymi związanymi z nim wierzytelnościami oraz wyposażenie mieszkania, zaś pozostałe składniki przyznał na wyłączną własność uczestnikowi K.G. oraz zasądził od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni tytułem wyrównania udziałów w majątku dorobkowym kwotę 249.500 zł.

Małżeństwo M. i K.G., zawarte w dniu 12 lutego 1977 r., rozwiązane zostało przez rozwód wyrokiem z dnia 30 listopada 1994 r., który uprawomocnił się w dniu 21 grudnia 1994 r.

Mędzy stronami sporna była przynależność do majątku dorobkowego lub majątku odrębnego uczestnika nakładów na nieruchomość w G. oraz nieruchomości w G. W tym zakresie Sąd Rejonowy ustalił i przyjął za podstawę rozstrzygnięcia następujący stan faktyczny.

W dniu 11 października 1992 r. pomiędzy matką uczestnika S.T. jako darczyńcą, a uczestnikiem jako obdarowanym zawarta została w formie pisemnej umowa darowizny kwoty 350.000 starych zł przekazanej obdarowanemu z przeznaczeniem na zakup nieruchomości położonej w G. przy ul. R. Z umowy wynika, że przekazanie darowanej kwoty ma nastąpić w dniu podpisania umowy. Uczestnik nie wykazał jednak wykonania darowizny. Sporządzający umowę radca prawny nie potwierdził faktu wręczenia uczestnikowi w jego obecności przedmiotu darowizny. Z uwagi na nie wykonanie darowizny, sporządzonej bez formy aktu notarialnego Sąd Rejonowy uznał umowę za nieważną. W dniu 8 grudnia 1992 r. uczestnik kupił nieruchomość gruntową w G. przy ul. R. za 359.000 zł. W umowie notarialnej zostało zapisane, że pieniądze na jej nabycie pochodzą z majątku odrębnego uczestnika. W dniu 6 września 1996 r. uczestnik postępowania dokonał darowizny tej nieruchomości na rzecz swojej matki. Spadek po zmarłej w dniu 7 kwietnia 2002 r. S.T. nabyli na podstawie testamentu uczestnik w 19/20 częściach i W.G. w 1/20 części.

Na tej podstawie przyjął Sąd Rejonowy, że uczestnik nie otrzymał darowizny pieniężnej na zakup nieruchomości, który został sfinansowany ze środków pochodzących z działalności gospodarczej prowadzonej przez uczestnika. Nabyta nieruchomość weszła więc w skład majątku wspólnego.

Sąd Rejonowy ustalił nadto, że wyrokiem z dnia 6 września 1999 r. Sąd Rejonowy w G. zasądził na rzecz uczestnika od właścicieli nieruchomości położonej w G. przy ul. M. kwotę 11.741,15 zł tytułem zwrotu kosztów remontu i adaptacji lokali mieszkalnych na użytkowe, poniesionych w 1993 r. Uczestnik, który w okresie od 15 kwietnia 1993 r. do 12 stycznia 1995 r. poniósł z tego tytułu wydatki w kwocie 51.000 zł nie przyznał, iż otrzymał ich zwrot.

Postanowienie Sądu Rejonowego zaskarżył apelacją uczestnik, kwestionując orzeczenie o zaliczeniu do majątku wspólnego nieruchomości położonej w G. oraz nakładów na nieruchomość w G. i zasądzeniu dopłaty na rzecz wnioskodawczyni.

W częściowym uwzględnieniu apelacji Sąd Okręgowy w T. zaskarżonym postanowieniem zmienił postanowienie Sądu Rejonowego tylko o tyle, że :

- orzekł, że w skład majątku wspólnego, zamiast zabudowanej domem wielorodzinnym nieruchomości położonej w G. wchodzi równowartość tej nieruchomości,
- równowartość tej nieruchomości w kwocie 488.000 zł podzielił na dwie równe części wynoszące po 244.000 zł i przyznał je w takich częściach wnioskodawczynie i uczestnikowi,
- wierzytelność z tytułu nakładów na nieruchomość w G. podzielił na dwie równe części po 25.500 zł i przyznał je w takich częściach wnioskodawczynie i uczestnikowi, zaś kwotę 542.000 zł określającą wartość łączną majątku przyznanego uczestnikowi zastąpił kwotą 285.000 zł,
- zasądził od uczestnika na rzecz wnioskodawczynie w miejsce kwoty 249.500 zł kwotę 224.000 zł.

Nadto w częściowym uwzględnieniu zażalenia wnioskodawczynie zmienił orzeczenie o kosztach postępowania.

Oddalił dalszą apelację uczestnika i w tym zakresie podzielił stanowisko Sądu Rejonowego co do przynależności nieruchomości w G., nabytej w czasie trwania wspólności majątkowej, do majątku wspólnego byłych małżonków i uznał, że uczestnik nie wykazał, iż otrzymał darowiznę od matki w kwocie 350.000 starych złotych na nabycie tej nieruchomości, ani nawet, że jego matka posiadała wystarczające dochody by zgromadzić taką kwotę. W ocenie Sądu Okręgowego, dokonując w 1996 r. darowizny przedmiotowej nieruchomości na rzecz matki, uczestnik postępowania zadysponował także udziałem w niej wnioskodawczynie, do czego nie był uprawniony. Jednak, wobec tego, że wnioskodawczynie nie występowała o unieważnienie darowizny, a tylko o zaliczenie jej do majątku wspólnego, do jego podziału należało przyjąć nie nieruchomość w naturze, a tylko jej równowartość, należną po połowie wnioskodawczynie i uczestnikowi.

Sąd Okręgowy podzielił także stanowisko Sądu pierwszej instancji co do przynależności do majątku wspólnego nakładów poczynionych przez uczestnika na nieruchomość osób trzecich, położoną w G., wynoszących 51.000 zł. Za błędne uznał jednak jej rozliczenie przez Sąd Rejonowy, które powinno polegać na podzieleniu między małżonków po połowie tej wierzytelności.

W kasacji od postanowienia Sądu Okręgowego, zaskarżającej go w całości, uczestnik postępowania przytoczył obie podstawy ustawowe zarzucając:

1/ naruszenie prawa materialnego poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, w szczególności:

- art. 43 § 1 k.r.o., art. 46 k.r.o. w zw. z art. 1035 k.c. i art. 212 k.c. poprzez ustalenie wartości udziałów stron w majątku wspólnym, jak i wysokości dopłaty na rzecz wnioskodawczynie w sposób sprzeczny z zasadami zawartymi w powołanych przepisach, a w konsekwencji przy ustaleniu przez Sąd Okręgowy łącznej wartości majątku na kwotę 585.000 zł i przyznaniu uczestnikowi majątku o wartości 285.000 zł zasądzenie od niego nadto kwoty 224.000 zł tytułem dopłaty na rzecz wnioskodawczynie,

- art. 10 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jed. Dz. U. 2001 r., Nr 124, poz. 1361 ze zm. - dalej ukwh) poprzez jego błędne nie zastosowanie przy rozstrzyganiu kwestii sporu o prawo własności nieruchomości w G., mimo, że na dzień wszczęcia postępowania działowego zapisanym współwłaścicielem nieruchomości była osoba trzecia,

- art. 42 k.r.o. poprzez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, iż składnikiem mienia dorobkowego stron jest równowartość nieruchomości wyrażona w pieniądzu, nie zaś nieruchomość w naturze, co w ocenie sądu zwalniało od konieczności uzgodnienia treści księgi wieczystej.

2/ naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy, a w szczególności:

- art. 618 k.p.c. w zw. z art. 567 § 3 i 688 k.p.c. poprzez rozstrzygnięcie w postępowaniu działowym sporu o prawo własności nieruchomości w G., mimo iż rozstrzygnięcie to winno mieć miejsce w odrębnym powództwie o usunięcie niezgodności stanu prawnego ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym,

- art. 623 k.p.c. poprzez błędne wyliczenie wartości udziałów stron jak i dopłaty wyrównującej różnicę ich wartości,

- art. 233 k.p.c. poprzez wysnucie z zebranego materiału dowodowego nieprawidłowych wniosków, co w szczególności dotyczy niepoprawnej interpretacji umowy darowizny z 11 października 1992 r.

We wnioskach kasacji domagał się skarżący uchylenia zaskarżonego postanowienia oraz poprzedzającego go postanowienia Sądu Rejonowego i przekazania sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przedmiotem podziału majątku wspólnego małżonków, po ustaniu wspólności ustawowej lub umownej mogą być jedynie przedmioty majątkowe, które były objęte tą wspólnością w chwili jej ustania i które nadal znajdują się w majątku małżonków, objęte ich współuprawnieniem w częściach ułamkowych.

Spór między uczestnikami postępowania o podział majątku wspólnego o przynależność konkretnego przedmiotu majątkowego do majątku wspólnego podlega rozpoznaniu w tym postępowaniu. W czasie jego trwania sąd działu jest wyłącznie właściwy dla rozpoznania takiego sporu. (art. 618 § 2 i 3 k.p.c. w zw. z art. 567 § 3 k.p.c., art. 684 i 688 k.p.c.). Wyłączna kompetencja sądu w postępowaniu o podział majątku wspólnego obejmuje także rozstrzygnięcie o przynależności do majątku wspólnego nieruchomości, której własność jest wpisana w księdze wieczystej na rzecz jednego z małżonków. Wytoczone w takiej sytuacji powództwo o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, obejmujące żądanie dokonanie wpisu prawa własności nieruchomości na rzecz obojga małżonków na zasadach wspólności majątkowej małżeńskiej podlegałoby przekazaniu do postępowania działowego. Rozstrzygnięcie o uzgodnieniu treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym w postępowaniu o podział majątku wspólnego, będące rozstrzygnięciem sporu o prawo własności w znaczeniu art. 618 § 1 k.p.c., może jednak nastąpić jedynie, gdy istnieje tożsamość stron obu postępowań (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 1981 r., I CZ 101/81 i z dnia 17 grudnia 1998 r., I CKN 934/97- nie publikowane oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2002 r., III CKN 943/99, OSNC 2004, nr 3, poz. 48). W procesie o uzgodnienie

muszą uczestniczyć wszystkie osoby, na rzecz których dokonany został wpis w dziale drugim księgi wieczystej. Kryterium niezgodności jest zawsze aktualny stan prawny nieruchomości, a nie istniejący w przeszłości. W okolicznościach przedmiotowej sprawy sporna była przynależność do majątku wspólnego prawa własności nieruchomości położonej w G. wpisanej na rzecz uczestnika i osoby trzeciej, a w dacie wszczęcia postępowania na rzecz nieżyjącej już matki uczestnika. Dla uzgodnienia z rzeczywistym stanem prawnym treści księgi wieczystej zawierającej wpis uczestnika i nie uczestniczącego w niniejszym postępowaniu W.G., konieczne było więc wytoczenie powództwa o usunięcie niezgodności stanu prawnego nieruchomości ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (art. 10 ukwh).

W tym stanie rzeczy zasadnicze znaczenie dla oceny zasadności podstaw przytoczonych w kasacji mają, trafne w świetle powyższego, zarzuty naruszenia przepisów art. 10 ukw, art. 42 k.r.o., art. 618, 567 § 3 i 688 k.p.c. Ich uwzględnienie czyni zarazem bezprzedmiotowym rozważanie przez Sąd Najwyższy dalszych zarzutów kasacji, jako pozbawionych obecnie doniosłości prawnej.

Z przedstawionych przyczyn, na podstawie art. 393¹³ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 393¹⁹ k.p.c. orzeczono jak w sentencji.